

Хүний эрхийн төрийн бус байгууллагуудын Форумын үйл ажиллагааны хүрээнд бэлтгэв.

**Хил хязгааргүй алхам, Хүний эрх хөгжил төв, Хүнс эвсэл,
Монголын Эрэгтэйчүүдийн холбоо ТББ**

НҮБ-ЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ЗӨВЛӨЛ

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ЭЭЛЖИТ ДҮГНЭЛТ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ (UPR)

22-р хуралдаан

(4-5-р сар, 2015)

МОНГОЛ УЛС

МЭДЭЭЛЭЛ:

Хүнсний эрхийн хэрэгжилт

Харилцах хаяг:

khuns_evsel@yahoo.com, swb@yahoo.com, chrd@mongolnet.mn

ЖЕНЕВ, 2014 оны 9-р сар

ТОВЧИЛСОН ҮГС

ЕБС – Ерөнхий боловсролын сургууль

МХЗ – Мянганы хөгжлийн зорилтууд

НҮБ-ын ХЭЗ – Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хүний эрхийн зөвлөл

ТББ – төрийн бус байгууллага

УМХГ – Улсын мэргэжлийн хяналтын газар

ЭЗНСЭ – эдийн засаг нийгэм соёлын эрх

ЭЗНСЭОУП – эдийн засаг нийгэм соёлын эрхийн тухай олон улсын Пакт

ЭМШУИС – Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль

ХҮНСНИЙ ЭРХИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

1. Илтгэлийг Хүнс эвсэл ТББ, түүний гишүүн байгууллагууд -Хил хязгааргүй алхам ТББ, Хүний эрх хөгжил төв ТББ, Эрэгтэйчүүдийн холбоо ТББ зэргээс бүрдсэн ажлын хэсэг боловсруулсан. Ажлын хэсэг нь Хүний эрхийн ТББ-дын Форумын (Форумын) гишүүдээс сайн дурын үндсэн дээр зохион байгуулагдсан. Ажлын хэсэгт оролцсон байгууллагууд нь 2013 оноос эхлэн НҮБ-ын ХЭЗ-өөс өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулах, холбогдох төрийн байгууллагуудад танилцуулах, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг үнэлэх, зөвлөмжийн хэрэгжилтээр төрийн болон ТББ-ын зохион байгуулсан уулзалт, семинарт оролцож илтгэл, танилцуулга хийж, хэлэлцүүлж байв.

Илтгэл бэлтгэж, хэлэлцүүлсэн үйл явц

2. Хүнсний эрхийн хэрэгжилтийн тухай илтгэлийг бичихдээ НҮБ-ын ХЭЗ-өөс хүнсний эрхтэй холбоотой өгсөн зөвлөмжүүд, түүний хэрэгжилтийн тухай Засгийн Газрын дунд хугацааны тайлан, Хүнс эвсэл ТББ-аас 2014 оны 3 сард зохион байгуулсан “Хүнс хөдөө аж ахуйн бодлогод хүний эрхэд суурилсан хандлагыг нэвтрүүлэх нь” Үндэсний зөвлөлдөх уулзалтын баримт бичгүүд болон бусад холбогдох тайлан, илтгэл, уулзалтууд, албаны статистик мэдээллийг ашиглав. Илтгэлийн төслийг ажлын хэсгээр 2 удаа хэлэлцүүлсэн ба 2014 оны 08 сарын 22-нд зохион байгуулсан Үндэсний зөвлөлдөх уулзалтаар хэлэлцүүлж 5 санал зөвлөмж гарсныг илтгэлд тусган цахим шуудангаар бүх

гишүүдэд хүргэсэн. Мөн 2014 оны 09 сарын 04-д Форумын ажлын хэсгүүдийн нэгдсэн уулзалтаар хэлэлцүүлж эцэслэн боловсрууллаа.

Илтгэлийн хамрах хүрээ

3. Тус хүнсний эрхийн хэрэгжилтийн илтгэлд Азербайджан, Бангладеш, Словени улсуудаас өгсөн хүнсний хангамж, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах тухай зөвлөмжүүд (84.103; 84.104; 84.105); Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Индонез, Куба улсаас өгсөн ядуурлыг бууруулах, эдийн засгийн хөгжлийг эмзэг бүлгийг хамгаалахад чиглүүлэх тухай зөвлөмжүүд (84.30; 84.31; 84.114); Аргентин, Франц улсаас өгсөн ЭЗНСЭОУП-ын хэрэгжилтээр Засгийн Газрын 4 дэх тайланг бичиж илгээх, ЭЗНСЭОУП-ын Нэмэлт протоколд нэгдэн орох тухай 84.5 ба 84.39-р зөвлөмжүүдийн хэрэгжилтийн тухай өгүүлнэ. Мөн хүнсний эрхийг хэрэгжүүлэхэд саад болж байгаа ядуурлын шалтгаан болох ажлын байрны хомсдол, хөдөлмөрийн мөлжлөг, үүний эсрэг улсаас тогтоосон хөдөлмөрийн хөлсний тариф байхгүй байгаа зэрэг асуудлыг хамруулав.

НҮБ-ын ХЭЗ-ийн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхэд гарсан дэвшил

4. ЭЗНСЭОУП-ын ээлжит тайланг илгээх 84.39-р зөвлөмжийг Засгийн Газар хэрэгжүүлж, тайлангаа 2011 оны 01 сард илгээсэн. Мөн 2010 оны 04 сарын 23-нд Монгол Улс ЭЗНСЭОУП-ын Нэмэлт протоколыг соёрхон баталж тус протоколд нэгдсэн цөөн орнуудын нэг болсон нь тун сайшаалтай. Гэвч Нэмэлт протоколын тухай олон нийтэд мэдээлэх, холбогдох хууль тогтоомжид ЭЗНСЭ-ийг баталгаажуулах нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, бодлого боловсруулагчид, хууль, шүүхийн байгууллагууд, төрийн албан тушаалтнуудын энэ талаарх мэдлэг ойлголтыг сайжруулах зэрэг тодорхой үйл ажиллагаа хэрэгжүүлээгүй байна.
5. 2010 онд НҮБ-ын ХЭЗ-ийн хүний эрхийн төлөв байдлын ээлжит дүгнэлт хэлэлцүүлэгт Форумаас илгээсэн “Хүнсний эрхийн хэрэгжилтийн тухай” илтгэлээр хүнсний эрхийн хэрэгжилтийг сайжруулах, иргэд хохирсон эрхээ сэргээлгэх, хохирлыг барагдуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зөвлөмж хүргүүлсэн билээ. Хэдийгээр энэ зөвлөмж НҮБ-ын ХЭЗ-ийн зөвлөмжид тусгагдаагүй боловч Хүнсний тухай хууль /2012 он/ Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль /2012 он/-ийг тус тус шинэчлэн баталсан. Мөн хүнсний нэгдсэн лабораторийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлсэн зэрэг өөрчлөлт гарсан байна.

Зөвлөмж: Бодлого боловсруулагчид, хууль, шүүхийн байгууллагууд, төрийн албан тушаалтнуудын ЭЗНСЭОУП-ын Нэмэлт протоколын тухай мэдлэг ойлголтыг сайжруулах, ЭЗНСЭ болон хүнсний эрхийг хуульчлан баталгаажуулах.

Хүнсний эрхийн цөм эрх - өлсгөлөнгөөс ангид байх эрхийн хэрэгжилт

6. НҮБ-ын ХЭЗ-өөс хүнсний эрхийн талаар өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг харуулах тоо, мэдээ албан эх сурвалжуудад хомс байна. 2010 онд Форумын “Хүнсний эрхийн хэрэгжилт” тайланд ашиглаж байсан тоо мэдээ хэвээр байна. Засгийн Газраас 2013 онд гаргасан МХЗ-ын хэрэгжилтийн үндэсний 5 дахь илтгэлд ч 2010 оноос хойших тоо баримт байхгүй байна¹. Өлсгөлөнгөөс ангид байх эрхийн хэрэгжилтийг үнэлэх үндсэн үзүүлэлтүүд болох 5 хүртэлх насны тураалтай хүүхдийн эзлэх хувь, өсөлтийн хоцролттой хүүхдийн эзлэх хувь, туранхай хүүхдийн эзлэх хувь болон жирэмсэн эхчүүдийн тоо статистик мэдээлэл олдоогүй тул 2010 оноос хойш байдал яаж өөрчлөгдсөнийг мэдэх аргагүй байна.

МХЗ хэрэгжилтийн үндэсний 5 дахь илтгэлээс:

...”Тав хүртэлх насны тураалтай хүүхдийн эзлэх хувь 2000 онд 11.6 хувь байсан бол 2005 онд 5.3, 2010 онд 3.3 хувь болж буурсан байна. Тав хүртэлх насны өсөлтийн хоцролттой (тухайн насандаа намхан) хүүхдийн эзлэх хувь 2000 онд 29.9 хувь байсан бол 2005 онд 27.5 хувь, 2010 онд 15.3 хувь болж буурсан. Тав хүртэлх насны туранхай (өндөртөө зохицохгүй бага жинтэй) хүүхдийн эзлэх хувь 2000 онд 7.1 хувь байсан бол 2005 онд 2.7 хувь, 2010 онд 1.6 хувь болж буурчээ”...

8. Үндэсний статистикийн хорооны 2012 оны “Өрхийн нийгэм эдийн засгийн судалгаагаар Монгол Улсын нийт хүн амын 27,4%, хөдөөгийн хүн амын 35,5% ядуу амьдарч байгаа бөгөөд ядуурлын шугамыг 118668 төгрөг² гэж тогтоосон байна. Энэ нь нийт хүн амын 30 шахам хувь хоногийн хоолоор авах шаардлагатай илчлэг, шим тэжээлийн бодисыг авч чадахгүй, өдөр тутмын наад захын хэрэгцээгээ хангаж чадахгүй ядуу амьдарч байгааг харуулна.
9. Төрөөс нийгмийн халамж дэмжлэг зайлшгүй шаардлагатай 16822 өрхийн 113187 хүний насанд хүрсэн хүнд 10000 төгрөг (6 ам доллар), хүүхдэд 5000 төгрөгийн (3 ам доллар) хүнсний талон өгч байна. Энэ нь ядуу хүн амын дөнгөж 6,5 хувийг хамарч байна.
10. ЕБС-ийн бага ангийн сурагчдын “Үдийн цай хөтөлбөр” нь ядуу айлын хүүхдийн сургууль завсардалтыг бууруулахын зэрэгцээ хүнсний эрхийг хэрэгжүүлэхэд нэмэр болдог ач холбогдолтой. Гэвч ханшны уналт, инфляцийн өсөлтөөс нэг сурагчийн өдрийн цайны зардал 0,3 америк доллартай тэнцэх болсон. Энэ үнээр авах үдийн цайны хүнсний бүтээгдэхүүний илчлэг, шимт бодисын агууламж тогтоосон стандартын³ хэмжээнд хүрч байгаа эсэхийг үнэлэх шаардлага гарч байна.
11. 2011 онд НҮБ-ын Дэлхийн хүнсний хөтөлбөрт зориулан гаргасан “Дэлхийн өлсгөлөнгийн зураглал”-д⁴ Монгол Улсыг нийт хүн амын 20-34% нь хоол тэжээлийн дутагдалтай орнуудын бүлэгт оруулсан. ЭЗНСЭОУП-ын хэрэгжилтээр 2011 онд

¹ - МХЗ-ын хэрэгжилтийн үндэсний 5 дахь илтгэл. 2013 он, х. 33.

²Одоогийн ханшаар ойролцоогоор 64 америк доллар.

³ Бага үд/үдийн дараах цайгаар авбал зохих хүнсний бүтээгдэхүүн, үндсэн шимт бодис ба илчлэгийн хэмжээ /насны бүлгээр/. БСШУ, ЭМ-ийн сайдын 2006 оны 10 срын 20-ны өдрийн 379/341 дугаар тушаалын 2-р хавсралт

⁴<http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp229328.pdf>

Засгийн Газраас илгээсэн 4-р тайланд монгол хүний хүнсний хэрэглээнд мах, гурилан бүтээгдэхүүн зонхилж, эрдэс, амин дэмийн гол эх үүсвэр болох жимс, хүнсний ногоо бага хувийг эзэлж байна, улсын хэмжээнд тогтоосон жишсэн хүний хоногийн хоолны дундаж илчлэгээс 33 хувиар бага илчлэгтэй хоолыг эмзэг бүлгийн хүн хэрэглэж байгааг дурьджээ.

12. Хүнс эвсэл ТББ-аас 2014 оны 2-р сард Нийслэлийн 6 дүүргийн захын гэр хорооллын 42 айлыг дурын сонголтоор хамруулан хийсэн хүнсний эрхийн хэрэгжилтийг тандах судалгаагаар ядуу өрхүүд хагас өлсгөлөнгийн байдалд байна гэсэн дүгнэлт хийсэн. Үүний баталгаа нь цельсийн хасах 11-32 градус хүйтэрдэг 2-р сард хашаандаа түлэх түлээ, нүүрс байхгүй, гэрийн хөргөгч нь хоосон, хүнснээс өөр зүйл агуулдаг шүүгээ болсон байх нь түгээмэл ажиглагдаж байв.

Ядуу өрхийн хүн амын хүнсний эрхийн хэрэгжилт

Судалгаанд хамруулсан 42 өрхийн тэргүүлэгчдийн 76% нь 20-55 насных байв. Нийт өрхийн 52% нь 4-6 ам бүлтэй. 7-оос дээш ам бүлтэй өрх 24% байсан. Тэд сарын орлогоо бүгдийг хүнсэнд хэрэглэсэн ч хүрдэггүй. Тэдний 96% нь хүнсний ногоо тогтмол идэж чаддаггүй, 85% нь өдөрт нэг удаа оройдоо л мах, гурилтай хоол идэж, өглөө болон өдөртөө гэртээ хийсэн боорцог, талх иддэг байна. Эдгээр өрхийн 60% нь өдөрт өрхийн хоолонд 3 доллар хүрэхгүй мөнгө зарцуулдаг гэжээ. Тэд бүгд хүнсээ авах гэж зээл авдаг, зээлийн өртэй гэж хариулсан.

Эх сурвалж: Хүнс эвсэл ТББ-ын 2014 оны судалгааны дүн

13. Инфляц, төгрөгийн ханшны доройтол зэргээс хүнсний бүтээгдэхүүний үнэ байнга өсч байна. Энэ нь хүнс худалдан авах чадавхид нөлөөлж, эмзэг бүлгийн иргэдийг өлсгөлөнд оруулж байна.

ЗӨВЛӨМЖ:

- Ядуу, эмзэг бүлгийн иргэдийн хүнсний хэрэглээнд үнэлгээ хийж, тэдний өлсгөлөнгөөс ангид байх эрхийг баталгаажуулах. Хүнсний талон тараах хөтөлбөрийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, ядуу, эмзэг бүлгийн нийт өрхийг хамруулах.
- Хүн амын хоол тэжээлийн дутагдлыг арилгах арга хэмжээ авах, үр дүнг харуулах тоон мэдээллийг тогтмол гаргах
- ЕБС-ийн бага ангийн сурагчдад “Үдийн цай хөтөлбөр”-ийн хүрээнд өгч буй хүнсний бүтээгдэхүүний илчлэг, шимт бодисыг стандартад нийцүүлэх, бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулах
- Эмзэг бүлгийн хүүхдэд зориулсан хүнсний хөтөлбөр нь хүүхдийн хүнсний бүтээгдэхүүнээр авах хоногийн илчлэг, шимт бодисын физиологийн нормын хэдэн хувийг хангаж байгааг тодорхойлох. Хүүхдийн хүнс, тэжээлийн дутагдлыг арилгах бусад арга хэмжээтэй уялдуулах.

- Хүнсний бүтээгдэхүүний үнийн судалгааг тогтмол хийж, бага орлоготой иргэд физиологийн шаардлагатай хүнсээ хэрэглэж чадаж байгаа эсэхийг үнэлж, шаардлагатай арга хэмжээ авдаг болох.

Зохистой хүнс хэрэглэх эрх

14. Төрөөс алхам алхмаар ахиц гарган хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн иргэдийн зохистой хоол хүнс хэрэглэх эрхийн хэрэгжилт муу байна гэж “Хүнс хөдөө аж ахуйн бодлогод хүний эрхэд суурилсан хандлагыг нэвтрүүлэх нь” Үндэсний форумын төлөөлөгчид дүгнэсэн.⁵ Хүнсний чанар, аюулгүй байдлын хяналт сул, хүнсээ худалдаж авах чадвар доройтож, хүнсний тухай үнэн бодит мэдээлэл авах боломжгүй байгааг үүний гол шалтгаан гэж үзсэн.
15. Хүнсний бүтээгдэхүүний чанар, ариун цэвэр, савалгаа, хугацаа зэрэгт тавих хяналт шаардлага хангахгүй байна. Хүнсний бүтээгдэхүүний чанарыг хянах лабораторийн чадавхи сул, магадлан итгэмжлэл бүхий лаборатори цөөн, хөндлөнгийн үнэлгээ хийх хараат бус лаборатори байхгүй зэргээс хүнсний бүтээгдэхүүний тухай үнэн бодитой мэдээлэл өгөх суваг тодорхой бус байна.
16. Үндэсний “Газар шим ХХК”, “Вагро ХХК”, “Шар доктор” зэрэг хүнсний үйлдвэрүүд даршилсан ногоогоор нийт хүн амын хүнсний хэрэгцээг хангадаг. Гэтэл эдгээр үйлдвэрүүд нийслэлийн бохирын ус цэвэршүүлэх байгууламжийн дэргэд байрлаж эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй усыг үйлдвэртээ шууд ашиглаж байна. Үүнд УМХГ болон Хүнс үйлдвэрлэгчид огтхон ч хяналт тавихгүй байна .
17. Импортын болон хүнсний бүтээгдэхүүний чанар аюулгүй байдлыг хянах лабораторийн хүчин чадал нэмэгдсэн ч түүний илрүүлэх үзүүлэлт хязгаарлагдмал, баталгаажуулалтын үнэн бодит байдал эргэлзээтэй, иргэдэд үнэн бодит мэдээлэл өгч чадахгүй байна. 2014 оны эхээр ЭМШУИС-ийн лаборатори хүнсний ногоонд пестицид зөвшөөрөгдсөн хэмжээнээс илүү байгаа тухай нийтэд мэдээлсэн. Гэтэл үүнийг төрийн байгууллагын лаборатори үгүйсгэн, ЭМШУИС-ийн лабораторийн үйл ажиллагааг хязгаарлан, шинжилгээ хийх, дүнг нийтэд тараахыг хориглох хүртэл арга хэмжээ авсан.
18. УМХГ-ын нэгдсэн лабораториос бусад лабораторид хийсэн шинжилгээ, дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөхгүй байна. Хараат бус лаборатори бий болгох зөвлөмжийг Хүнс эвсэл ТББ-аас удаа дараа өгч, шаардаж ирсэн ч энэ талаар арга хэмжээ авсангүй.

ЗӨВЛӨМЖ

- Хүнсний бүтээгдэхүүнд тавих хяналтыг сайжруулах, иргэд, ТББ-ын оролцоог хангах, тэдний чадавхийг бэхжүүлэх, санхүүжилт, эрх зүйн орчноор дэмжих
- Хүнсний бүтээгдэхүүний лабораторийн хүчин чадал, хүртээмжийг үнэлэх, тоог нэмэгдүүлэх, мэргэжлийн боловсон хүчин болон бусад хангамжийг сайжруулах.

⁵ Энэ форум 2014 оны 3 сарын 5,6-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотод болсон.

- Сургууль, эрдэм шинжилгээний лабораторид хүнсний бүтээгдэхүүн шинжлэх магадлан итгэмжлэл олгох, шинжилгээний дүнг олон нийтэд мэдээлэх эрхийг олгох.
- Монголын үндэсний олон нийтийн радио телевиз иргэдэд зориулж хүнсний асуудлаар шинжлэх ухаанд суурилсан ойлголт, мэдлэг, хүнсний бүтээгдэхүүний тухай бодит мэдээлэл түгээх тогтмол нэвтрүүлэгтэй болох

Хүнсний эрх ба хөдөлмөр эрхлэлт

19. Монгол улсад хөдөөд ажлын байр хомс учир хөдөөнөөс олон иргэд нийслэл хот руу ирж барилга барих, зам тавих, нийтийн хоол, зочид буудал зэрэг үйлчилгээийг салбарт ажиллаж байна. Хотод ирж ажилд орохдоо ажил олгогчтой хөдөлмөрийн гэрээ хийдэггүй, хийсэн ч хэрэгжүүлдэггүй байна. Хөдөлмөрийн гэрээ хийх, хөдөлмөрийн гэрээний хэрэгжилтийг шаардах эрх тэдэнд байхгүй. Ажил олгогчдод ажилчны эрх ашгийг хамгаалах үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллага байгуулахыг Хөдөлмөрийн хуулиар үүрэг болгоогүй. Хүний эрх хөгжил төв ТББ-ын Яармаг дахь Мөнгөн хуримтлалын бүлгээс 2012 онд хамт олныхоо дундаас хөдөлмөр эрхэлж байгаа 100 хүнээс авсан судалгаагаар тэдний дөрөвний нэг нь хөдөлмөрийн гэрээгүй ажилладаг, гэрээ хийсэн хүмүүсийн тал нь “ажил олгогч хөдөлмөрийн гэрээг хэрэгжүүлдэггүй” гэжээ. Судалгаанаас үзэхэд ажилчид хөдөлмөрийн гэрээг хэрэгжүүлэхийг шаардаж чаддаггүй, тэднийг дэмжих, ажилчдын эрх ашгийг хамгаалах байгууллага байхгүй байна.
20. Хөдөлмөрийн гэрээ байгуулах, түүнийг хэрэгжүүлэхийг шаардах эрх нь баталгааждаггүй тул иргэд хөдөлмөрөө мөлжүүлэх нь хэвийн үзэгдэл болж байна. Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс эрх зүйн туслалцаа авахаар 2014 оны эхний 6 сард хандсан нийт иргэдийн 70 хувь нь хөдөлмөрийн маргааны асуудлаар ханджээ. Жишээ нь, Натур 2 машин угаалгын газар гэр бүлийн 2 ажилтны цалинг 3 сараар өгөөгүй, шүүхэд хандахад хөдөлмөрийн гэрээгүй тул хүлээн авах боломжгүй гэжээ. Тус 2 иргэн Баянхонгор аймгаас хот руу ирж зуны 3 сар ажиллан хүүхдүүдийнхээ сургуулийн зардлыг олох зорилготой байсан ч хөдөлмөрийн гэрээ байгуулаагүй тул 90 хоног цалингүй ажиллан хөдөлмөрөө мөлжүүлж, хохирчээ. Ийм жишээ барилгын салбарт олон гардаг. Үүнийг Хүний эрх хөгжил төвийн Нийтийн эрх ашгийн хуулийн клиникийн оюутнуудад хандсан хөдөөнөөс ирж барилга дээр ажиллаж байгаад цалингаа авч чадахгүй байгаа хоёр хэрэг харуулна.
21. Үйлдвэрчний эвлэл байгуулах ажилчдын эрхийг хуулиар баталгаажуулаагүй учир олон ажилчидтай том уурхайн компанид ч ажилчдын эрх ашгийг зөрчиж байна. 2014 онд уул уурхайн Рио Тинто компанийн Оюутолгой төслийн 300 ажилчдыг нэгэн зэрэг гэнэт халсан. Үүнтэй холбогдуулан эрх ашгаа хамгаалж тэмцэх ямар ч үйлдэл ажилчдын зүгээс гараагүй. 2012 онд Уул уурхайн Өмнийн говийн элс ХХК-ний ажилчид ҮЭ байгуулж хөдөлмөрийн нөхцлөө сайжруулах, хуулийн дагуу амрах, ажиллах эрхээ хэрэгжүүлэхийг удаа дараа шаардаж, улмаар ажил хаясан боловч 45 хүн ажлаас

халагдсан. Ийнхүү ажилчид эвлэлдэн нэгдэх эрхээ хэрэгжүүлэх, эрх ашгаа хамгаалж чадахгүй байгааг анхаарах хэрэгтэй байна.

22. Иргэдийг “туршилтын хугацаа” нэрээр цалингүй ажиллуулах, “туршилтын хугацаанд ажиллуулаад тэнцээгүй гэж халан” хөдөлмөрийн хөлс огт олгохгүй байх мөлжлөгийн практик нийтийн хоолны үйлчилгээний газруудад түгээмэл тохиолдож байна. Ийм хөдөлмөрийн мөлжлөг ядуурал, өлсгөлөнгийн гол шалтгаан болж байна.
23. Ажилчдын цалин бага, ажил хийсэн ч авч байгаа цалин нь амьдралын наад захын хэрэгцээг хангахгүй, ажил хийгээд ядуурлаас ангид, өлслөнгөөс ангид байх боломжгүй байна. Үүний гол шалтгааныг хөдөлмөрийн хөлсний тогтоосон тариф байхгүйтэй холбож байна.

ЗӨВЛӨМЖ:

- Хөдөлмөрийн хөлсний тариф тогтоож, хэрэгжүүлэх
- Хувийн хэвшлийн салбарт хөдөлмөрийн гэрээ байгуулж, хэрэгжүүлдэг болох. Үүнийг баталгаажуулах оновчтой зохицуулалт хийх
- Ажил олгогчдод ажилчдын эрх ашгийг хамгаалах байгууллага байгуулах ажилчдын эрхийг зөрчихгүй байхыг үүрэг болгосон заалтыг Хөдөлмөрийн хууль болон бусад холбогдох хуульд оруулах